

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 25 ΜΑΪΟΥ 2009
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Επειδή λοιπόν η αρετή είναι δύο ειδών και διανοητική και ηθική, η διανοητική από τη μία οφείλει κατά κύριο λόγο και τη γένεση και την ανάπτυξή της στη διδασκαλία γι' αυτό ακριβώς έχει ανάγκη από την εμπειρία και το χρόνο, από την άλλη η ηθική είναι αποτέλεσμα συνήθειας από όπου έλαβε και το όνομά της που μικρή διαφορά παρουσιάζει από τη λέξη έθος. Και από αυτή την ονομασία γίνεται φανερό ότι καμία από τις ηθικές αρετές δεν υπάρχει μέσα μας εκ φύσεως διότι τίποτε από όσα υπάρχουν εκ φύσεως δεν μπορεί να συνηθίσει σε κάτι διαφορετικό όπως για παράδειγμα η πέτρα, επειδή από τη φύση της κινείται προς τα κάτω δεν θα μπορούσε να αποκτήσει τη συνήθεια να κινείται προς τα πάνω, ούτε και αν κάποιος προσπαθούσε να τη συνηθίσει, ρίχνοντας την χιλιάδες φορές προς τα πάνω ούτε εξάλλου η φωτιά θα μπορούσε να κινείται προς τα κάτω ούτε κανένα άλλο από τα πράγματα, που γεννιούνται από τη φύση με μια ορισμένη ιδιότητα θα μπορούσε να εθιστεί σε κάτι διαφορετικό. Επομένως, οι αρετές δεν γεννιούνται μέσα μας εκ φύσεως ούτε αντίθετα προς τη φύση μας, αλλά εμείς έχουμε από την φύση την ιδιότητα να τις δεχτούμε, τέλειοι όμως σε αυτές γινόμαστε με τον εθισμό.

- B.1.** Οι ηθικές αρετές γίνονται κτήμα του ανθρώπου με τον εθισμό. Όσο δηλαδή κάποιος συνηθίζει να ενεργεί με ένα συγκεκριμένο τρόπο συμπεριφοράς τόσο αποκτά στο χαρακτήρα του την ιδιότητα αυτής της πράξης. Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι αντίθετα από τις διανοητικές αρετές όπου ο δάσκαλος έχει την ευθύνη για την απόκτηση και την καλλιέργειά τους η απόκτηση της ηθικής αρετής αποτελεί προσωπική ευθύνη και επιλογή του ανθρώπου που προσπαθεί να τις αποκτήσει. Ο άνθρωπος με την προσπάθειά του να εθιστεί τις ανάλογες ενέργειες με το ζήλο και με τη βούληση να γίνει ένα ηθικό και ενάρετο ον καταφέρνει μέσα από συνειδητή επανάληψη και συνειδητή απόκτηση της συνήθειας να αποκτήσει πλέον την ηθική αρετή. Η βασική θέση του Αριστοτέλη τον φέρνει σε αντιπαράθεση με την αριστοκρατική αντίληψη του 5^{ου} αιώνα περί αρετής η οποία θεωρούσε ότι η αρετή οφείλει την προέλευσή της στη φύση. Την ίδια αντίληψη ασπάζεται και ο Σοφοκλής μέσα από τα λόγια που η Αντιγόνη απευθύνει στην αδερφή της την Ισμήνη κατανοούμε ότι η καταγωγή της υπαγορεύει ένα συγκεκριμένο τρόπο συμπεριφοράς αφού η ηθική αρετή υπάρχει εκ φύσεως. (βλέπε φυλλάδιο σελίδα 140)

B.2 Θεμελιώδεις όροι στην αριστοτελική φιλοσοφία **η δύναμις και η ενέργεια**, όροι οι οποίοι δίνονται υπό την μορφή αντιθετικού ζεύγους. Με τον όρο δύναμις εννοείται η δυνατότητα που έχει ένα πράγμα ή ένα ον να γίνει ή να κάνει κάτι. Ενέργεια από την άλλη πλευρά είναι η πραγμάτωση αυτής της δυνατότητας. Ένα αντικείμενο λοιπόν ξεκινά από την κατάσταση του δυνάμει όντος για να καταλήξει στην κατάσταση του ενεργεία όντος, μέσα από μία διαδικασία εξέλιξης. Ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί δύο χρονικά επιρρήματα πρότερον και ύστερον. Με το πρότερον σχετίζει τις δυνάμεις ενώ με το ύστερον τις ενέργειες. Αυτός ο συσχετισμός δεν έχει αξιολογική ιεράρχηση, αλλά φανερώνει μόνο χρονική ακολουθία. Οι δυνατότητες δηλαδή υπάρχουν χρονικά προγενέστερα και στη συνέχεια εκτελούνται οι ενέργειες. Υπενθυμίζουμε ότι αυτή η χρονική ακολουθία αναφέρεται σε όσα υπάρχουν εκ φύσεως (για παράδειγμα στις αισθήσεις) και όχι στις ηθικές αρετές. Εδώ συνδέει τας δυνάμεις με το πρότερον και τας ενεργείας με το ύστερον, εννοώντας ότι οι δυνάμεις έχουν χρονική μόνο προτεραιότητα έναντι των ενεργειών και όχι οντολογική η λογική προτεραιότητα.

Ο Αριστοτέλης ακολουθώντας τη συνήθη τακτική του, θα αναφέρει παραδείγματα για να καταστήσει σαφές το πώς εννοεί τη χρονική προτεραιότητα των δυνάμεων από τις ενέργειες. Αναφέρει λοιπόν ότι αυτό γίνεται κατά τρόπο ανάλογο με τις αισθήσεις. Οι άνθρωποι είναι εκ των προτέρων προικισμένοι με τη δυνατότητα να βλέπουν και να ακούνε και ακολούθως προβαίνουν στην ενέργεια της όρασης και της ακοής. Φυσικά η όραση και η ακοή ανήκουν στα εκ φύσεως. Έτσι ο Αριστοτέλης στηρίζει με αυτά τα παραδείγματα την άποψή του ότι τα εκ φύσεως υπάρχουν στον άνθρωπο ως δυνατότητες, οι οποίες μετουσιώνονται μετά σε πράξη. Μάλιστα για να γίνει και απολύτως κατανοητή η σκέψη του ο Αριστοτέλης αναφέρει και την αντίθετη πορεία, ώστε να φανεί πόσο μακριά από την πραγματικότητα βρίσκεται. Λέει δηλαδή ότι η ακοή και η όραση δεν αποκτήθηκαν από τον άνθρωπο επειδή προηγουμένως προέβη πολλές φορές στην αντίστοιχη ενέργεια, στο να ακούει ή να βλέπει. Πρώτα διαθέτουμε τη δύναμη (δυνατότητα) και μετά προβαίνουμε στην ενέργεια. Αφού ο Αριστοτέλης ανέφερε τον τρόπο εκδήλωσης των εκ φύσεως ιδιοτήτων ή δυνατοτήτων του ανθρώπου, τώρα μεταβαίνει στην εξέταση του τρόπου απόκτησης των ηθικών αρετών, για να μας πει ότι είναι τελείως διαφορετικός. Δηλαδή ο άνθρωπος δεν διαθέτει εκ των προτέρων στη φύση του την ηθική, ώστε μετά να προβεί στην αντίστοιχη ηθική ενέργεια, αλλά πρώτα εκτελεί τις ηθικές πράξεις και με τον τρόπο αυτό αποκτά τελικά την ηθική. Τον τρόπο με τον οποίο ακολουθείται η διαδικασία αυτή θα τον αναφέρει καταφεύγοντας πάλι σε χρήση παραδειγμάτων. Συγκεκριμένα αναφέρει από την διαδικασία που ακολουθείται για την απόκτηση της ηθικής αρετής ακολουθείται και με την απόκτηση της γνώσης μιας τέχνης από τον άνθρωπο. Η οικοδομική τέχνη κατακτάται μόνο με την ανάλογη άσκηση στο έργο της οικοδόμησης και ο κιθαριστής εξασκούμενος στο παίξιμο της κιθάρας. Σε αυτό το σημείο ο Αριστοτέλης επεξηγεί την άποψη που διατύπωσε προηγουμένως ότι δηλαδή όπως οι τέχνες έτσι και οι ηθικές αρετές γίνονται κτήματα ανθρώπου, αφού προηγουμένως εξασκηθεί με την επανάληψη πολλές φορές στην αντίστοιχη τέχνη ή ηθική πράξη. Η επεξήγηση αυτών γίνεται με τη χρήση των παραδειγμάτων. Αναφέρεται πρώτα το παράδειγμα της οικοδομικής τέχνης. Την τέχνη αυτή δεν την κατέχει κανείς εκ φύσεως, ώστε στη συνέχεια να προχωράει στην εφαρμογή της, δηλαδή στο χτίσιμο σπιτιών. Αντιθέτως ακολουθείται αντίστροφη πορεία με το να προβαίνει κανείς πολλές φορές την ενέργεια της οικοδόμησης, με το να χτίζει πολλές φορές, φτάνει στο σημείο να αποκτήσει τη

γνώση της οικοδομικής τέχνης. (μπορούσατε να αναφέρετε και το δεύτερο παράδειγμα αυτό με την κιθαριστική τέχνη). Αυτές οι θέσεις του Αριστοτέλη αποδεικνύουν την πίστη του ότι καμία τέχνη δεν υπάρχει έμφυτη στον άνθρωπο, αλλά όλες είναι αποτέλεσμα εξάσκησης και συνεχούς προσπάθειας. (βλέπε φυλλάδιο σελίδα 146,147,148 και σχολικό βιβλίο σελίδα 158-159)

B.3 Σχολικό βιβλίο σελίδα 140 «Η σημασία της ακαδημίας ... ψυχοσύνθεση του Πλάτωνα».

B.4	φέρεισθαι:	φορά, φορέας κ.α.
	δέξασθαι:	δέκτης, δεκτικός κ.α.
	τελειουμένοις:	τέλος, τελείωμα κ.α.
	κομιζόμεσθα:	κόμιστρα, διακομιστής κ.α.
	ιδεῖν:	όραση, πρόσοψη κ.α.

ΠΥΡΗΝΑΣ

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Γ. Και οι Αργείοι τον ίδιο χρόνο, αφού εισέβαλαν στη Φλειασία και (αφού) έπεσαν σε ενέδρα και από τους Φλειασίους και από τους δικούς τους φυγάδες, σκοτώθηκαν περίπου 80. Και οι Αθηναίοι που ήταν στην Πύλο (από την Πύλο) πήραν πολλά λάφυρα των Λακεδαιμονίων. Κι οι Λακεδαιμόνιοι για το λόγο αυτό, αφού δεν άφησαν την ανακωχή με κανένα τρόπο, τους πολέμησαν και κήρυξαν εάν κάποιος από αυτούς θέλει να λαφυραγωγήσει/ληστέψει τους Αθηναίους. Και οι Κορίνθιοι πολέμησαν εξαιτίας των ιδιωτικών τους διαφορών τους Αθηναίους. Κι οι υπόλοιποι Πελοποννήσιοι έμειναν αδρανείς. Κυρίευσαν και οι Μήλιοι το τείχος των Αθηναίων που βρισκόταν στην αγορά, αφού έκαναν έφοδο κατά τη διάρκεια της νύχτας και σκότωσαν άνδρες και αφού έφεραν μέσα σιτηρά και όσα περισσότερα χρήσιμα (εφόδια) μπορούσαν, αφού αναχώρησαν, έμειναν ήσυχoi.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Γ.1.α	ἔλαβον	→	εἰληφέναι
	ἐπολέμουν	→	πολέμησον
	ἐκήρυξαν	→	κηρύξοι
	εἶλον	→	αἰρήσθε
	προσβαλόντες	→	προσέβαλες

Γ.1.β.	φυγάδων	→	φυγάδι
	πολλήν	→	πολύ
	σπονδᾶς	→	σπονδῆν
	τινῶν	→	τινάς
	περιτειχίσματος	→	περιτειχισμάτων

Γ.2.α	ὑπὸ Φλειασιῶν:	εμπρόθετος προσδιορισμός ποιητικού αιτίου
	δι' αὐτό:	εμπρόθετος προσδιορισμός αιτίας
	αὐτοῖς:	αντίκειμενο στο ρήμα ἐπολέμουν
	ιδίῶν:	επιθετικός προσδιορισμός στο διαφορῶν
	νυκτός:	γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου
	ἀναχωρήσαντες:	χρονική μετοχή

Γ.2.β Οἷτοι ἔλεγον καί τους ἐκ τῆς Πύλου ἾΑθηναίους Λακεδαιμονίων πολλήν λείαν λαβεῖν.